

יצירת שותפות

שאלה

שני אנשים החליטו לפתוח חנות למוצרי חשמל, אחד יתעסק בניהול ובצדדים הכלכליים והשני במכירות בחנות. לשם כך הם פתחו חשבון משותף ע"ש העסק וכ"א הכניס בו סכום כסף. לאחר מכן שכרו חנות והתחילו להפעיל את השותפות. האם נוצרה שותפות? אם אחד רוצה לפרוש האם הוא רשאי? מאיזה רגע הוא אינו יכול לפרוש?

תשובה

א. כתב הרמב"ם על דרך יצירת השותפות [הל' שלוחין ושותפין פ"ד ה"א]: "כשירצו השותפין להשתתף במה יקנה כל אחד מהן ממון חבריו להשתתף בו. אם במעות נשתתפו יביא זה מעותיו ויביא זה מעותיו ויטילו אותן לכיס אחד ויגביהו את הכיס שניהם. אבל אם כתבו שטר והעידו עדים אנ"פ שקנו מיד שניהם שיביא זה מאה וזה מאה וישתתפו בהן לא קנו. ועדיין לא נעשו שותפין שאין המטבע נקנה בחליפין. לפיכך אם נשתתפו בשאר מטלטלין כיון שקנו מידם שיביא זה חביתו של יין וזה כדו של דבש והרי נשתתפו בהן ונעשו שותפין בהן. וכן אם עירבו פירותיהן או ששכרו מקום בשותפות והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אלו שותפין.

כללו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח באותן הדרכים עצמן קונין השותפין זה מזה הממון המוטל ביניהן להשתתף בו".

פירוש לדבריו: שותפות נוצרת רק ע"י קנין, ודוקא קנין המועיל למה שנשתתפו

בו. אם נשתתפו, וע"כ קנין סודר אינו מקנה מעות מפני שאין ממון נקנה בחליפין. ב. מעשה הקנין צריך להיות ע"י שני השותפים ולשם יצירת השותפות וע"כ כותב הרמב"ם: "ויגביהו את הכיס שניהם". מעיר על כך הטור [ח"מ סי' קע"ו]: "ונראה דהוא הדין אם כל אחד משך מעותיו של חברו דמהני". מסבירו הפרישה: "פירוש שכל אחד משך מעות חברו לזכות בו לשם שותפות דהיינו לזכות בחציו, דאם לא כן לא מהני האי משיכה דלא הוה אלא חליפין שמחליפין זה בזה ולא הוי שותפות". היינו, אין צורך לקניה לשם השותפות בפעולה משותפת בו-זמנית של שני השותפים, וכן אין צורך שכ"א יעשה פעולת קנין במעות שלו, אלא ניתן לקנות בזה אחר זה, וכן שכ"א ימשוך את ממון חברו ע"מ לזכות בחציו לשם השותפות. וכן כתב הכסף משנה [על הרמב"ם שם]: "נראה לי דלאו דוקא קאמר כיס אחד דהוא הדין אם כל אחד הגביה כיס חברו שזכה בה ונתקיים השותפות".

על הבנה זו חולק הב"ח, לפי דעתו אם כ"א ימשוך ממון חברו נראה הדבר כמתנה "שזה מקנה לזה וזה מקנה לזה מעות עצמו יצאו מרשותו ואינן שלו אלא של חברו, ותדע דאל"כ אמאי אינו מקנה כל אחד מעותיו לחברו אגב קרקע?" עולה שפעולת הקנין המועילה צריכה להיות בכל המעות, ולא בחלק חברו בלבד. וע"כ לפי הב"ח קנין 'אגב' אינו יכול ליצור שותפות. ממשיך הב"ח: "ונראה דמטעם זה כתב העיטור דסבירא ליה להרי"ף בתשובה דאף בהטלה

חבל נחלתו

כלי הלוקח... מ"מ לעניין שיהא הדבר בשותפות הי קניין גמור. דלא כיש מי שחולק בזה דהטעם שחצר השותפים אין קונה אחד מחבירו בלי כליו מפני שלא יצא מרשות השותפים. אבל הכא עיקר הקנייה היא שיהיה בשותפות וקונה המקום המשותף את המטלטלין שתהא בשותפות". נ"כ בסמ"ע ס"ק ח' לגבי עירוב פירות].

אם נסכם את שיטת הרמב"ם יתברר שליצור שותפות צריך קניין המועיל לחפצים בהם השתתפו. ועם זאת נחלקו מפרשי הרמב"ם האם צריך מעשה קניין המועיל במקום אחר או שדי במעשה ברור המלמד ששותפים ביניהם. (אף הב"ח הסכים שבעירוב פירות די ואי"צ בקניין נוסף). הקניין יוצר לפי הרמב"ם שעבוד על מעותיהם או חפצים אחרים שהשתתפו בהם, אבל לא שמענו על השעבוד האישי המוטל על כל שותף.

ד. בעל העיטור ג"כ נזקק לשאלה איך נוצרת שותפות ומסביר: "ורבינו שמואל בן חפני כתבה בספר השותפות אע"פ שלא נתערב ממון השותפות זה עם זה נכנס לכלל השיתוף והריוח לאמצע. והרב אלפס חלק עליו בתשובה ואמר דדוקא שהטילו שניהם לכיס אחד ונתערב הממון, הא לאו הכי לא". שמענו מדבריו שלדעת הר"ש בן חפני שותפות נוצרת ללא קניין, ודי בהתנאה בלבד. לעומתו הרי"ף סובר כרמב"ם ששותפות צריכה קניין.

מוסיף בעל העיטור ומסביר טעמו: "ומסתברא טעמא דרבינו משולם בר' קלונימוס מלוקא שהשיב לבית דין שבארלדי על שלשה אחים שהתנו זה לזה בקנין על נכסי אחותם שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותם יחלקו שלשתם בשוה. ולימים נתנה

לכיס בעיני שנתערבו המעות דכל שלא נתערבו כל אחד עומד בשלו אף אם הגבירה שניהם את הכיס וא"כ מכש"כ שאם ימשוך כ"א מעותיו של חבירו שאינו זוכה בכל המעות". אולם אף הב"ח בסיום דבריו מודה שאין צריכים להגביה כאחד אלא ניתן להגביה בזה אחר זה.

ג. הרמב"ם הזכיר בתוך דבריו שעירבו מעותיהם בכיס אחד, ומוסיף: "וכן אם עירבו פירותיהן או ששכרו מקום בשותפות והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אלו שותפין". הסבירו הפרישה: "בא ללמד דאפילו הטילו לכיס אחד לא מהני עד שיעשו ג"כ עוד קניין".

אבל צריך להבין הרי עירוב פירות אינו קניין, וכן בחצר השותפין, השותפים אינם קונים זה מזה אא"כ מדד והניח בתוך כליו [קצה"ח ס"ק א']. וא"כ לפי הרמב"ם (וכ"פ הש"ע סעיפים א' וב') איך תיווצר השותפות. בקצות החושן תרץ שלקנות חלקו אפשר גם בחצר השותפים ונשאר בצ"ע. לעומתו בנתיבות המשפט [ס"ק ב'] תרץ שחצר השותפים קונה לשותף השני דבר שאסור לו להכניס לחצר מצד השותפות וע"כ אין מקום החפץ שלו, וצריך קניין המועיל אף במקרה זה. ערוך השלחן חולק על הנתיבות ומחזק דעת הקצות, ז"ל: "ואע"ג דלקנות בזה לא היה מועיל אם המקום לא היה ראוי לקניין כמו ברה"ד מ"מ לעסק שותפות דא"צ לקנות פירות חבירו אלא שישתתפו שיהא של שניהם, וכיון שערבו לשם שותפות הרי נתערבו וזהו קניין גמור לשותפות"... וכן לגבי חצר השותפים כותב: "וכן אם שכרו מקום בשותפות והניח זה כדו וזה חביתו שנשתתפו בהם הרי נעשו שותפים בהן, ואע"ג דחצר השותפין אין קניין זה מזה רק במניח לתוך

חבל נחלתו

בו בכל עת שירצה. וטעם הדעה הקודמת משום דלא דמי לפועל דבפועל הטעם משום 'כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים', אבל בשותפים כשם שהוא משתעבד עצמו לחבירו כן חבירו משתעבד לו ואין אחד עבד לחבירו יותר מחבירו לו. ועוד דשותפין דמו לקבלן יותר מלפועל ובקבלן יתבאר... דאם עשו קניין אינו יכול לחזור בו. ולכן אף לדעה זו אם היה קניין אין יכולים לחזור בהם עד כלות זמן השותפות". ה. דרך נוספת ליצירת שותפות מביא הטור: "ואפילו לא עשו זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השיתוף לקנות או למכור נראה דמהני". כלומר אי"צ בשום פעולת קניין אלא התחלת ההתעסקות בשותפות יוצרת שותפות ביניהם. ומוסיף הפרישה: "נראה דמהני — פירוש לגמרי כמו הגבהה ומשיכה הנ"ל, ואין אחד מהם יכול לחזור תוך הזמן שהסכימו יחד להיות בשותפות".

לפי דברים אלו נראה שמחוץ לקניין ולהתנאה משותפת שכוחה — לחלק מהפוסקים כקניין, ישנו בסיס נוסף ליצירת שותפות והיא התחלת עבודה משותפת. לגבי התחלת עבודה משותפת כיצירת שותפות יש מהפוסקים [סמ"ע] הסוברים שדוקא אם את הסחורה קנו בממון משותף רק אז אין יכולים לחזור אף להבא עד לזמן שקבעו, וי"א שכוחו כקניין שלם ואין יכולים לחזור בהם ובלבד שהתחילו במשותף.

מסקנות

כשנשליך מהבירור שערכנו על השאלה שהעלנו, נראה כי לפי שיטת העיטור מרגע שגמרו והתנו נוצרה השותפות. ואף לפי

מתנה לאחד מהם. והשיב אנ"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, בהוא הנאה דקא סמכי להדי כדאמר באזין שחלקו בהוא הנאה דקא צייתי להדי גמרי ומקנו... **הלכך כל תנאה מהני בשיתוף בין מציאה בין דורון משום האי טעמא דקא משתתפי אהדי גמרי ומקנו**".

רבינו משולם בר' קלונימוס מלמד טעם חדש, בעוד שעד עתה עסקנו בקניין שכ"א מקנה, כאן מחמת ההשתעבדות ההדדית הם גמרו בדעתם לקנות ולהקנות, ומחילים את השותפות אף על דבר שלא בא לעולם. לפי שיטה זו למדנו שבשותפות כיון שישנה השתעבדות והתחייבות הדדית בין שני השותפים הם אינם צריכים קניין. (וכע"ז כתב הראב"ד בה"ל שלוחין ושותפין פ"ד ה"ב).

השיטה האחרונה ליצירת שותפות אינה מובאת בשו"ע, אולם מביאה הרמ"א [סי' קצ"ז ס"ג], והוא מחלקה לשתי שיטות. וז"ל: "וי"א דאפילו קנין אינם צריכין אלא כל מה שמתנים זה עם זה מתקיים אפילו באמירה בעלמא ואינן יכולין לחזור בהן כל זמן השותפות שהתנו. ויש חולקין ואומרים שיכולין לחזור בהן לענין מה שירויחו אח"כ אבל לא לענין מה שהרויחו כבר. ואין נאמנין לומר שכבר חזרו בהן".

בערוך השלחן [ס"ד] מסכם שהתקבלה להלכה שיטת העיטור ודי בהתנאה לחייבם לכל תקופת השותפות "ולשיטה זו הסכים המהרי"ק בשורש קפ"א להלכה למעשה, וכן נראה מדברי רבינו הרמ"א. רק די"א שזהו לענין מה שהרויחו כבר דאין נאמנים לומר שחזרו בהם, אבל על להבא יכולים לחזור בהם, ולאחר שחזרו בהם נתבטל השותפות דכיון דמדמינן לפועל הלא פועל יכול לחזור

חבל נחלתו

יוצרת שותפות לפי דעת כולם. תחילת העיסוק בעסק המשותף יוצר שותפות לפי הדעה השלישית שהזכרה. אם קדמו קניין או עירוב פירות לכו"ע מועיל אף להבא, ואם לא יכול עדיין צד אחד לטעון שהוא מעוניין לפרק את השותפות (ורשאי בטענת "קים לי").

שיטה זו מחלוקת האם היא מועילה אף להבא שאחד יכופ את חברו להמשיך בשותפות, או רק על מה שהרויחו לשעבר. אבל לפי שיטת הרמב"ם ההפקדה בבנק בחשבון משותף אינה יוצרת קניין, וע"כ ניתן עדיין לפרק את השותפות. הקניה מממון שניהם והכנסת הסחורה לחנות

סימן עו

יצירת שותפות בין אומנים

כלל שאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם. אבל אם היו לוקחין הבגדים מממון עצמן ותופרין אותן ומוכרין... ונשתתפו בממון שלוקחין בו הרי אלו שותפין וכל שירויחו בשכר מלאכתן במשאן ומתנן הרי הוא לאמצע. כלומר, כיון שקנין אינו מועיל בדבר שלא בא לעולם וכאן שותפותם היא במה שירויחו לעתיד ממלאכתם, אין קנין סודר מועיל, אא"כ חומרי הגלם שהם מעבדים ומוכרים נקנו בשותפות. והרמב"ם לשיטתו שרק קנין המועיל יוצר שותפות. ממילא עפ"י שיטת הרמב"ם, כל הדיבורים בין שני רופאי השיניים אינם מועילים, ואם אחד רוצה לחזור ממה שהרויח ואומר אין ברצוני לחלוק עמך – אי אפשר לחייבו.

ג. הראב"ד [שם] חולק על הרמב"ם ומשיג: "א"א ורבותי הורו שהאדם יכול להקנות את עצמו לחבירו בקנין כדין העבדים וכשם שמצינו באומרת יקדשו ידי לעושיהן". ומסבירו הכסף משנה: "כוונתו לומר שכשם שהעבד משתעבד לעשות מלאכות שלא באו לעולם כיון שגופו הוא בעולם כך השותפין משתעבדין זה לזה". היינו, המוכר עצמו לעבד משתעבד לעשות מלאכת אדוניו,

שאלה

שני רופאי שיניים החליטו להיות שותפים ביניהם למשך שנתיים בהשקעות וברווחים, שניהם עובדים בדירה שכורה בה כמה מרפאות. לאחר מספר חודשים אחד השותפים רוצה להפסיק את השותפות, ולעבור לעיר אחרת. האם הוא רשאי?

תשובה

א. בסימן הקודם למדנו דרך יצירת שותפות עפ"י ההלכה. למדנו על מחלוקת בין הראשונים, האם שותפות צריכה קנין או שדי בתנאים הדדיים, והם נחשבים כקנין. כמו כן הזכרנו שקיימת שיטה הלכתית הסוברת שהתחלת הפעילות בשותפות נחשבת כקנין.

השאלה לעיל, מעלה את הבעיה כיצד ניתן ליצור שותפות בדבר שלא בא לעולם, וכן נסקור את אפשרות החזרה.

ב. כתב הרמב"ם [הל' שלוהין ושותפין פ"ד ה"ב]: "האומנין שנשתתפו באומנות אע"פ שקנו מידם אינן שותפין כיצד שני חייטים או שני אורגים שהתנו ביניהם שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהן בשוה אין כאן שותפות